

REALİZM VE EĞİTİM

Doç.Dr. Sabri BÜYÜKDÜVENCİ*

"Felsefe Akımları ve Eğitim"*** genel başlıklı inceleme dizimizin üçüncüsünü "Realizm ve Eğitim" oluşturmaktadır. Daha önce ele almış bulunduğumuz Felsefe akımlarından "Pragmatizm'in, içinde tecrübenin yer aldığı yapı üzerinde önemle duran bir felsefe olduğu vurgulanmıştı. Bu anlayışta, insan doğası tecrübenin bir ürünü olarak algılanmakta ve insan zekâsı, insanın çeşitli sorunlarını çözmesi ve kendi değerlerine ulaşması için en iyi bir araç olarak kabul edilmektedir. Bilimsel yöntem yüceltilmekte ve ahlâki alanlara kadar genişletilmektedir. Öte yandan İdealizm, insanın ve doğanın gerçekliğin tamamını kapsamadığına, her ikisinin de zamanı ve mekânı ve tüm sonlu varoluşu aşan nihai bir gerçeklikte temellendiğini ileri sürmektedir. İnsan, gerçekliğin tam sınırlarını asla bilemeyecektir çünkü onun bilgisi "tahminler" alanında kalmaktadır. Bilimin bulguları "gerçeklik"ten çok "tanımlar" olarak alınmaktadır. Ve insanın özü onun kişiliğidir ya da onun "ruhsal ben'i dir; bu da sonsuz ruhun sonlu bir ifadesi olmaktadır. İnsan kişiliğine önem verme ve insanın toplumsal ve tinsel bir toplulukta diğer varolanlarla içten ilişkili olduğu inancı bu eğitim felsefesinde önemli unsurlardandır.

Ele almakta olduğumuz bir diğer felsefe akımı "Realizm", bilinçte mevcut olandan ayrı nesnel bir gerçekliğin var olduğu doktrindir. Realistler, evrenin küçük fakat karmaşık atom denilen enerji partiküllerinden oluştuğuna inanmaktadırlar. Bir obje, bu atomların oluşturduğu özel bir biçimdir. Duyularımız bu nesnelere uyaranlar almaktadır; göz, bir binadan yansıyan ışık dalgalarını alır ve biz de algıladığımızı söyleriz. Algılar, gerçeklikle uygunluk gösterdiği müddetçe doğru kabul edilir. Doğa, insanın bilebileceği yasalar ve ilkeler içermektedir. Bu yasa ve ilkelerin bilimsel araştırmayla bulunması bilginin son amacıdır. Aynı

* EPÖ Bölümü Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri Ana Bilim Dahı Öğretim Üyesi.

** Bu inceleme dizisi içinde; "Pragmatizm ve Eğitim", Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, cilt: 20, sayı: 1-2, Ankara 1987, s. 323-339; ve "İdealizm ve Eğitim" başlıklı inceleme, Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, cilt: 21, sayı: 1, yayımlanmıştır.

şekilde evrende işleyen ahlâki yasaların varlığına inanılmaktadır. Doğanın yakın bir şekilde gözlemlenmesiyle bunların üzerlerindeki örtü kaldırılabilecektir.

Realizmin türleri arasında; Yeni Realizm, Eleştirel Realizm, Klasik Realizm, sayılabilir. Kuşkusuz bunların tümü de her konu üzerinde aynı fikri paylaşmamaktadırlar. Ancak, eğitim konusunda farklı noktaları vurgulamalarına karşın esasta eğitim sürecinin, öğrencinin dış dünyanın gerçekliklerine uymasını kolaylaştıran doğrulanmış gerçekleri edinme olduğu inancındadırlar.

Günümüzde eğitimle ilgilenen en tanınmış Realistler arasında Harry S. Broudy ve Robert M. Hutchins, sayılabilir.

Realizm Nedir?

Akıldan bağımsız olarak dış bir dünyanın varlığı varsayımından hareket eden Realizm aslında 17. yüzyıla kadar ciddi olarak sorgulanmamıştır.

Realizmin esası maddenin gerçekliğine olan inançtır.¹ Realist için evren bir illüzyon değil fakat gerçekten ve somut olarak var olan bir şeydir. Tepeler, ağaçlar, şehirler ve yıldızlar gözleyen bireylerin zihinlerindeki fikirler değildir. Kendi başlarına, akıldan bağımsız olarak vardırlar. Gerçek, gerçeklik ve gerçekçilik terimlerinin anlamlarını ele alırsak; gerçek, fiili olarak var değildir; hayâl ürünü, yapıtı olanın aksine var olan şeylerle ya da olaylarla ilgilidir. Gerçeklik, gerçek olma ya da gerçekten var olma durumu veya niteliğidir (salt görünüş olanın aksine). Gerçekçilik, arzulanan, beklenen şeyin aksine gerçek olana bağlanma anlamına gelebilir. Felsefede "realizm" kelimesi daha teknik bir anlamda kullanılmaktadır. Felsefi anlamda realizm, duyarımıza çarpan objelerin gerçek olduğu fikridir.; objeler, bilinmelerinden, algılanmalarından bağımsız olarak vardırlar. Bir realist için evren dış bir gerçek olarak vardır ve biz bu evrenle mümkün olan en iyi uzlaşmayı başarmak durumundayız. Realistin yapması gereken, kendi kişisel umutları ya da doğrulanmamış inanlarına göre onu yorumlamak değil, söz konusu uzlaşmayı sağlamaktır. Ama pek çok realist için fiziksel olaylar ya da objeler kadar zihinsel olaylar da mevcuttur.²

1 Kneller, George F. Introduction to the Philosophy of Education, John Wiley and Sons, Inc., New York 1966, s. 38.

2 Sözelimi, E.G. Spaulding, The New Rationalism (New York: Holt, 1918), adlı kitabında "Fiziksel entiteler" ifadesini mekân ve zamanın özel bir parçasıyla ilişkili olan "entite"ler için kullanmaktadır ve "zihinsel entiteler" ifadesini de yalnızca özel bir zamanla ilişkili olanlar için kullanmaktadır. Bu ikinci tür "entite'lere" var olanlar (subsistents) demektir. Varolanlar alanında kavramlar ve idealar vardır. Adalet, iyilik, hakikat ve güzellik gibi değerler vardır.

Çağdaş bir İngiliz realisti John Macmurray şöyle demektedir:³ “Şeyler ve idealar arasında bir ayrım bulunduğu gerçeğinden kaçamayız. Sağduyu için bir kavram bir şeyin kavramıdır; şeyleri temsil eden zihnimizdeki bir düşüncedir. Bu durumda “nesne” gerçeklik olurken, bunun kavramı yalnızca onun zihnimizdeki görünüşü olmaktadır. Bu nedenle, düşüncemiz şayet uygun bir düşünce olacaksa (yani doğru olacaksa) kendisini nesnelere uydurmalıdır. Şayet düşünce (idea) temsil ettiği nesneye karşılık gelmiyorsa o zaman düşünce yanlış ve yararsızdır. Nesne kendisini onun bizdeki düşüncesine uydurmaz. Düşüncelerimizi değiştirmek ve doğru olana kadar değiştirmeyi sürdürmek durumundayız. Böyle bir düşünme şekli realist bir düşünmedir ve çünkü geçerlik ölçütü olarak “düşünce”yi değil “nesne”yi aldığı için realisttir. Nesneyi gerçek ve düşünceyi de nesnenin doğru ya da yanlış görünüşü kılmaktadır.”

Macmurray’a göre filozof fikirlerle meşgul olduğundan, düşünceler dünyasına önem verme eğiliminde olmaktadır. Filozof için düşünce önemli olduğundan doğal olarak düşüncelerin nesnelere bulunmayan bir gerçekliğe sahip olduğunu düşünmektedir. Gerçekçi görüş sağduyu görüşüdür ve yaşamın pratik etkinlikleri içinde doğru olan tek görüştür.

Bir diğer realist Alfred North Whitehead, nesnelere onların bilgisinin birbirinden ayrılması gerektiği inancıdır.⁴ İnsanlığın somut tecrübeleri kadar bilimin ihtiyaçlarına da uyan nesnel realist görüşü savunurken Whitehead, üç neden göstermektedir. Birincisi; renkler, sesler ve diğer duyu objelerinin dünyası içinde bulunmaktayız. Dünya bizde değildir ve duyu algımıza bağımlı değildir. İkincisi, tarihsel bilgi, yer yüzünde hiç bir canlının bulunmadığı ve önemli değişmelerin yer aldığı uzun geçmiş dönemlerin varlığını göstermektedir. Üçüncüsü, kişinin etkinliği “ben”i aşarak, bilinen dünyada amaçlar aramakta ve bulmaktadır. Nesnelere dikkatimize çarpmaktadır. Ortak bir düşünce dünyası, ortak bir duyu dünyasının var olduğunu göstermekte ve bunu gerektiriyor görünmektedir.

Geçmişte ve bugün pek çok filozof, özellikle İdealistler ve Pragmatistler, bilinen veya tecrübe edilen bir nesnenin böyle bir ilişkiye girmeden önceki nesneden farklı olduğunu ileri sürmektedirler. Çünkü bilin-

3 Macmurray, John. The Philosophy of Communism (London: Faber and Faber, 1933), s. 21-22.

4 Whitehead, Alfred North. Science and the Modern World, (New York: Macmillan, 1935), s. 125.

mesi ya da tecrübe edilmesi dışında bir nesneyi asla bilemediğimizden, nesnenin bilinmiş olması ya da tecrübe edilmiş olması bilinen nesnenin bütününe ait bir parça oluşturmaktadır. Böylece bilgi ve tecrübe bir ölçüde nesneyi değiştirmekte ya da oluşturmaktadır. Realistler, böyle bir akıl yürütmenin yanlış olduğu inancındadırlar. Çünkü belirli kabul edilmiş önermelerden yanlış bir sonuç çıkarılmaktadır. Kuşkusuz tecrübe edene kadar bir şeyi bilemeyiz. Ayrıca, bir şeyin ne gibi özelliklere sahip olduğunu o nesne bilinmediği sürece bilmemizin mümkün olmadığı da doğrudur. Geçerli tek sonuç şudur; tüm bilinen şeyler bilindir, (ki bu apaçık bir önermedir) ya da farkında olma, bilgide bir unsurdur. Bundan şunu çıkaramayız; bilinmedikleri zaman şeyler hiç bir özelliğe sahip değildir, veya bilme tecrübesi herhangi bir şekilde nesnelere değiştirmekte ya da onlara varlık vermektedir. Kısaca, realist için doğa alanı veya fiziksel nesnelere bizden bağımsız olarak vardırırlar ve bizim onları tecrübe etmemiz tecrübe edilen nesnenin doğasını değiştirmemektedir.

Macmurray ve Whitehead'in görüşleriyle uyumlu bir şekilde William Ernest Hocking İdealist bir realizm görüşünü şöyle açıklamaktadır:⁵ "Realizm, nesnelere kendilerini dile getirmelerine izin vererek kendimizi ve tercihlerimizi şeylerle ilgili yargımızdan uzak tutma eğilimidir. İdealizmin, akli doğaya empoze etme eğiliminde olduğunu söylersek Realizmin bu açıdan tam tersi olduğunu söylemeliyiz. Realizm, dünyayı gayri kişisel ve gayri akılsal kılma eğilimindedir."

Realizm, ortak belirli ilkeleri olan farklı türden bir çok felsefeyi kuşatmaktadır. En azından "çağdaş realizm'de üç eğilim açıktır; birincisi, materyalizme doğru bir eğilim vardır. Sözelimi, mekanistik materyalizm, bir materyalizm olduğu kadar bir realizmdir. İkincisi, İdealizme doğru bir eğilim vardır. Varoluşun temelleri akıl ya da organik bir bütün olan "ruh" olarak düşünülmektedir. James B. Pratt "Personal Realism"⁶ adlı eserinde böylesi bir realizm ileri sürmektedir (ki bunu bazı objektif İdealizm çeşitlerinden ayırmak güç olabilir). Üçüncüsü, bir çok realist gerçeğin ne fiziksel ne de zihni olduğunu, fakat çoğulcu türden bir şey olduğunu ve bir çok türden entitelerden meydana geldiğini (akıl ve madde bunların yalnızca ikisi olabilir) iddia etmektedirler.

Realizm ve eğitim ilişkisi incelenirken realizmin bu farklı biçimleri de vurgulanmaya çalışılacaktır.

⁵ Hocking, William Ernest. *Types of Philosophy*, (rev. ed., New York: Scribner's, 1939), s. 383.

⁶ Pratt, James B. *Personal Realism*, New York: Macmillan, 1937.

Tarihte Realizm:

Platonik ya da Kavramsal Realizm denen realizm türü çağdaş realizm'den çok çağdaş İdealizme daha yakındır. Gerçeğin sürekli ya da değişmez olduğunu varsayarak Platon tümel'in ya da İdea'nın bireysel olan nesneden daha gerçek olduğunu ifade etmiştir. İnsan doğası değişmez bir yapıya sahiptir ve bu yapının gerçekliği değişmez bir hakikat olmaktadır. Bu demektir ki, insanın insan olarak belirli sorunları bu yapıdan (doğasından) kaynaklanmaktadır; yoksa içinde yaşadığı koşullardan ve zamandan değil.⁷ İyi yaşama ulaşmak için her insan "şeylerin" ele alınma yollarını bilerek doğa dünyasıyla, insanları ele almanın yollarını bilerek toplumla, ve doğru, iyi, güzel'in ne olduğunu bilerek kendi kendisiyle barışık olmak durumundadır. Klâsik Realizme göre insan tüm zamanlar için ve tüm insanlar için bu türden anlamlı önermeler yapabilir. Ve bu önermeler insanların sorunlarını betimlemekte ve bunların çözümü için gerekli eğitim çeşidini göstermektedirler. Bir insanın yaşamı hem nesnel hem de öznel olarak nasıl iyi olabilir? Uzun vadede doyurucu olacak ve aynı zamanda sosyal düzenin taleplerini karşılayacak bir hayat nasıl yaşanabilir? Bu sorulara Klâsik Realizmin verdiği cevap "kendi-kendini eğitme'dir; zihinsel, ahlâksal ve estetik alanlarda değere ulaşmak için bireyin yeteneklerinin geliştirilmesi. Eğitim açısından bunun anlamı, zamanın en iyi ve en soylu kültürel kaynaklarının birey tarafından özümlemesi demektir. İnsan yaşamının her alanında yeterli olma demektir. Böylece birey sadece yaşamayacak, fakat iyi yaşayacaktır.

Bu yaşam ve eğitim kavramı, değer tecrübesinin aşamaları olduğunu varsaymaktadır! Sosyal ben! bunları normal grup onayı ve yeterlilik düzeyinde tecrübe eder. Tutum ve bilgide aynılığın, eylemde yeterlilik ve duyguda bütünlük sağladığı sosyal yaşam çarkının düzenli bir şekilde dönmesi için bu asgari bir zorunluluktur. Ve gelenek ve hukukun davranışı belirlediği aşamayı temsil etmektedir. Sosyal Ben' bu düzeye ulaşır ancak bunun ötesine gitme ihtiyacı duymaz. Bunun ötesine gitmek yüksek derecede bir "kendi-kendini geliştirme'yi ya da çoğu insanın arzularının ötesine yönelen bir eğitim düzeyini gerektirmektedir. Aslında, ortalama iyi'nin ötesine giden çetin yolda özel bir güdü olmaksızın herhangi bir insanın yürüyüp yürümeyeceği tartışılabilir.

"Kendi-kendini eğitme'nin birinci aşaması öğrenme sanatlarının edinilmesidir. Bunlar arasında bilgi edinme becerileri yer almaktadır;

7 Broudy, Harry S. "New Problems and Old Solutions", Studies in Contemporary Educational Thought, Vol. 40, no. 11, Bulletin of Information, The Kansas State Teachers College of Emporia November 1960, s. 9-24.

okuma ve matematik gibi simgesel beceriler, düşünme, iletişim ve çalışma becerileri. İyi eğitilmiş insan açısından bu sanatlar “çaba göstermeden kullanma”, onların kullanımından hoşlanma noktasına geliştirilmektedir.

Öğrenme sanatlarının ötesinde kendini yetiştirme yolu, her devrin en iyi akılları tarafından seçilmiş bilgi ve sanat alanına girer ki bu da eğitilmiş, tecrübeli, bilgili insanların ve öğrenmeye hayat boyu adanışın doğru, iyi ve güzel olduğunu saptadığı bilimlere ve Beşeri Bilimlere girer.

Bu nedenle, öznel olarak, kendi kendini eğitmenin yüksek düzeyi, kendi yeteneklerini bu doğrultuda geliştirmeye isteksiz olanlara kapalı olan değer tecrübesinin yükseklik ve derinliklerini bize açar. Bu, kişi için daha büyük bir özgürlük demektir. Ancak, öznel mutluluk şayet yalnızca gelişimin bir sonucu ise, bir çözüm olarak savunulması güç görülmektedir. Çünkü bu mutluluğun çoğu, kurumlarıyla bireyin mutluluğunu mümkün kılan grup pahasına alınmış olmaktadır. Kendi kendini geliştirme sosyal bakımdan da iyi olmak durumundadır, aksi halde bir eğitim ve yaşama biçimi olarak savunulamaz.

Sahip olduğumuz yeteneklerin mümkün olan en iyi bilgiyle geliştirilmesi ancak bizi Makina Çağının ağından kurtarabilir. Bu, bize yalnızca bir sınıfın üyeleri olarak değil fakat bireyler olarak ifade eden bir yaşam ve davranış çeşidi tasarlama fırsatını vererek gerçekleşir. Ve kendi bireyselliğimiz, toplumsal düzenin gelişimini gösteren “sosyal ben’in karakterini zenginleştirebilir. Kuşkusuz, “kendi kendini geliştirme” inancının bunu başarabilecek donanım ve boş zamana sahip ayrıcalıklı kişiler için geçerli aristokratik bir ideâl olduğu ve demokratik toplum yapısına uygun olmadığı söylenebilir. Ancak şunu gözardı etmemek gerekir ki bir makina çağında toplumun üyeleri “kendi kendini geliştirme” anlayışını büyük ölçüde üstlenmedikçe demokratik toplum düzeni de imkânsız olur. Bu ne ölçüde başarılı olabilir? zekâ ve yetenek farklılıkları inkâr edilemez ancak kişinin sahip olduğu yetenekler ve güçler tamolarak gerçekleştirilebilir. Gelişme noksanlığı, eğitim biliminin kapatmak zorunda olduğu bir noktadır ve bunun gerçekleştirilebileceğine inanmak mümkün görülmektedir.

Ortaçağ boyunca Platonik veya Klâsik Realistlerle, Nominalistler arasında bir tartışma olmuştu. Realistlerin iddiası, sınıf terimlerinin ya da tümellerin (evrenseller) biricik gerçeklikler olduğu biçimindeydi. Sınıf terimlerini ifade eden evrensellerin duyulara çarpan tikel nesnelere bağımsız bir varlığa sahip oldukları Klasik Realizmin inancını oluştur-

maktadır. Nominalistler, sınıf terimlerinin ya da evrensellerin sadece birer ad olduğu ve gerçekliğin algılarda veya bireysel nesnelere bulunduğu görüşünde ısrarlıydılar.

Bu tartışma Ortaçağ boyunca çok önemli bir yer tutmuştu. Şayet Realizmin iddiası doğruysa o zaman yetkili doğmasıyla evrensel bir kilise var olabilir. Nominalizmin iddiası doğruysa o zaman da yalnızca tikel kiliseler gerçektir; Ortaçağ kilisesi realizme destek vermiştir çünkü nominalizm onun otoritesini zayıflatma eğilimi taşımaktaydı.

Aristo, hocası Platon'dan, çağdaş anlamda, daha gerçekçiydi. O, bireysel nesnelere detaylarıyla ilgilenen bir gözlemciydi; gerçekliğin, somut nesnelere veya onların gelişim sürecinde mevcut olduğunu anlamıştı. Gerçek dünya duyumsadığımız dünyadır ve "biçim" (idea ya da düzenleme ilkesi) ve "madde" ayrılmazdır. 12. yüzyıldan bu yana Aristo'nun etkisi Platon'un etkisini silme eğilimi göstermiştir. Aquinolu St. Thomas (1225-1274) Aristo metafiziğini ve Hristiyan Tanrı bilimini uyumlu hale getirerek Ortaçağ Skolastisizmine tam ifadesini vermişti. O'nun büyük sentezi realist gelenek içinde yapılmıştı. Aristo için olduğu kadar Aquinolu St. Thomas için de evren, madde ve biçimden oluşmaktaydı. Yaratıcının belirlemiş olduğu biçimler maddeyi düzenlemektedir. Gerçek nitelikleriyle gerçek tözler vardır. Bir cismi kendisi yapan "tözsel bir biçim" vardır ve ayrıca değişebilen ve "araz" (ilinek) denen nitelikler de bulunmaktadır. Tanrı, evreni yarattı fakat O, dünya ile özdeşleştirilmemelidir. Tanrı, orijinal bir tözdür ve doğa ayrı ve yaratılmış bir töz ya da töz kümesidir. Yaratılmış nesnelere gerçek olup gerçek güçlere sahiptirler. Aquinolu Thomas'ın felsefesi "Tanrıci Realizm" olarak adlandırılmaktadır.

Bu inceleme çerçevesinde son iki yüz yıl boyunca ortaya çıkmış çeşitli realizm okullarını detaylı bir şekilde ele almak mümkün değildir. Descartes'tan Kant'a kadar 17. ve 18. yüzyıllar boyunca "düşünce", "bilen" üzerinde yoğunlaşmıştı. Ve esasta İdealist bir bakış açısı taşıyordu. John Locke'un görüşü "Temsilci Realizm" olarak adlandırılmaktadır. Locke için, düşüncelerimiz yalnızca dış dünyanın gerçek olan birincil niteliklerini temsil etmektedir. 20. yüzyılın başlarında ABD'de güçlü iki realist hareket ortaya çıkmıştır; Yeni Realizm⁸ ve Eleştirel Realizm⁹.

8 Holt, Edwin B. et al., *The New Realism*, (New York: Macmillan, 1912).

9 Drake, Durant. et al., *Essays in Critical Realism*, (New York: Macmillan, 1920). (Yeni-den basım, New York: Peter Smith, 1941).

Yeni Realizm, İdealizme bir saldırı niteliğindedi ve Eleştirel Realizm ise İdealizmin ve Yeni Realizmin bir eleştirisi niteliği taşımaktaydı. Tartışma daha çok epistemoloji ve metafiziğin teknik problemleri üzerinde yoğunlaşmıştı.

20. yüzyılın başlarında realizmin doğuşu, insanî güçleri, bilgi ve gerçeklik alanında insanın rolünü abartma eğilimi içinde olan 19. yüzyılın çeşitli hareketlerine karşı bir tepkiydi. Bu eğilimlerden yalnızca bir kaç burada belirtilebilir; bilimsel gelişmeler sonucu doğa üzerinde insanın artan denetim gücü, kendi yaşamını denetim altına almada insanın kendi gücüne yeni bir güvene yol açan insanî bilgidaki büyük gelişme, bireyin siyasal özgürlük kazanması; dini ve din bilimini insan merkezli kılan işçsel hayata olan ilgi ve dünya ve doğadan çok insana yönelen felsefi idealizm ve pozitivistimin gelişimi. Bu eğilimlere bir tepki olarak Realizm, dikkatini doğayı yorumlayan akıldan, yorumlanan dünyaya çevirmiştir.

Yeni Realistler, sübjektivizmi, monizmi, mutlakçılığı, tüm mistik felsefeleri ve zihinsel olmayan şeylerin “bilen akıl” tarafından yaratıldığı ya da değişikliğe uğratıldığı görüşünü reddetmektedirler. Onlara göre dış dünya gerçekten mevcuttur ve doğrudan tecrübe edilmektedir; dünya çoğulcu bir yapıya sahiptir, dünyadaki ilişkiler nesnel ve somuttur ve yapılan çözümlenmeler, dünyanın gerçek niteliklerini ortadan kaldırmamaktadır. “Bir nesnenin bilgisi, bilinen nesneyi değiştirmez”. Bizim, nesnelere olan tecrübemiz seçici türdendir, yoksa oluşturucu türden değil; yani, şunları değil de bunları seçeriz; onları tecrübe ederek onları yaratmamakta veya değiştirmemekteyiz. Sözgelimi, “bu odada bir masa vardır”, bizim onu tecrübe etmemiz veya etmememizle etkilenmemektedir.

Bu temel inançlarından başka Yeni Realistler, ne tek bir doğru veya yeterli bir hayat felsefesinin, ne de akıl, özgürlük, amaç ve iyi gibi kavramlarla ilgili sorulara tek bir kaçınılmaz cevabın olduğunu ileri sürmektedirler.

Eleştirel Realistler, nesnelere varlığının bilgiden bağımsız olduğu konusunda Yeni Realistlerle aynı görüşü paylaşmaktaysalar da, nesne ve gözleyen arasındaki ilişkiyi vasıtasız ya da doğrudan kılmaları, nedeniyle Yeni Realistleri eleştirmektedirler. Dış nesne gerçekten bilinçte mevcut değildir. İnsan bilincinde mevcut olan yalnızca duyu verileridir. Duyu verileri, algılayan aklın doğası kadar dış nesnenin doğasını da yansıtmaktadır. Ancak duyu verilerini, kendisinden çıkarılan nesnenin ötesine götüremeyiz. O halde; sahip olduğumuz şey, (i) algılayan akıl, bilen

ya da bilinçli organizma, (ii) birincil nitelikleriyle nesne, (iii) nesneyi ve algılayan aklı birbirine bağlayan duyu verileridir. Eleştirel Realistler, duyu verilerinin bize nesnelere doğrudan iletişim sağladıklarını düşünmektedirler. Duyu verileri geniş ölçüde nesnelere ne olduğunu göstermektedir ve böylece bize dış dünyanın doğasını göstermektedirler.

Yeni Realizm ve Eleştirel Realizmle doğrudan bağlantılı olan kişilerin yanısıra, bu gruplara katılmayan çok sayıda çağdaş realistler de bulunmaktadır.¹⁰

Realist Epistemoloji ve Eğitim :

Realistler, empirizme ya da rasyonalizme meylettikleri ölçüde farklılık göstermektedirler. Ancak Realistler, düşünce objeleriyle düşünce eyleminin kendisi arasında açık bir ayrım yapmaktadırlar. Tüm Realistler, önermelerin doğruluğu konusunda "uyuşma kuramı"na* önem vermektedirler; gerçeklik, yargılarımızın tecrübe olgularıyla ya da dünya ile uyuşmasıdır; objektif gerçekliğe sadakattir. Bir kuramın, dünyayı geçerli bir biçimde yorumlaması için, ona uygun olması, "tekabül" etmesi gerekmektedir.

"Akıl", kendi dünyasını oluşturma yerine dünyadan bilgi almaktadır. Bilginin bu öğelerini öğrenmek öğrencinin sorumluluğudur. Dünyaya ne yapılabileceğine karar vermeden önce, uzmanların dünyaya ilişkin söylediklerini öğrenmesi söz konusudur. Dünyanın gerçek bilgisini öğrenmeye kazandırmak görevi de öğretmenindir. Öğretmen, istediği şeyi öğrenmesi konusunda öğrenciyi serbest bırakmak durumunda değildir. Çünkü öğrencinin öğrenmek istediği şey çoğunlukla öğrenmesi gereken şeyden daha az önemlidir.

10 İngiltere'de bu grupta olanlar arasında; George E. Moore, Samuel Alexander, Lloyd Morgan, Bertrand Russell, John Laird ve C.D. Broad. ABD'de ise, Frederick J.E. Woodbridge, John E. Boodin, Morris R. Cohen, Evander B. McGilvary, Jacob Loewenberg, Douglas C. Macintosh ve Alfred North Whitehead, sayılabilir.

* Bu kurama göre hakikat; olgu ifadesi ile olgu arasındaki uyuşmadan ibarettir. Söz gelimi, Samsun'un Türkiye'nin kuzeyinde olduğunu söylediğimde, bu ifade doğrudur çünkü gerçek coğrafi duruma karşılık gelmektedir. Şayet bir yargı olgularla uyuyorsa doğru, değilse yanlıştır. Kuşkusuz burada bir sorun var; düşüncelerimizi gerçeklik ile nasıl karşılaştırabiliriz? çünkü yalnızca kendi tecrübelerimizi biliyoruz. Nasıl olupta kendi tecrübelerimizin dışına çıkabilir ve fikirlerimizi gerçeklik ile karşılaştırabiliriz.

Bu kurama göre, duyu verilerimiz açık ve doğrudur. Ancak algı güçlerimiz zayıflarsa ya da artarsa dünya çok farklı görülebilir. Ayrıca, matematikte, mantıkta, ahlakta olduğu gibi anlamlı ilişkiler ve değerler bilgisine sahibiz. Doğrulamak istediğimiz bazı görüşler insan düşüncesinin dışında herhangi bir nesneye sahip değil; yani karşılaştırma yapabileceğimiz bir nesne söz konusu değil. Bu sözü edilen alanlarda en azından "uyuşma kuramı" uygulanamaz görünüyor.

Klasik Realistlere göre insan bir akıl varlığı olduğu için okul, aklın gelişimine öncelik vermelidir. Doğacı realistlere göre ise doğal bilimler insana en güvenilir bilgiyi sağlamaktadır. Bu nedenle "bilim", okul programında en önemli yeri almak durumundadır.

Eğitimde insiyatif öğretmendedir. Öğrencinin hangi bilgiyi öğrenmesi gerektiğine karar verecek olan öğretmendir. Öğrencinin arzu ve istekleri ön plânda değildir. Öğretmenin öğrenciye yaklaşımı nesnel olmaktadır. Çünkü onlar da bir nesnelere dünyasının parçalarıdır. Realizm, sınıf ortamında kişisel olmayan ilişkiler öngörmektedir. Kişilik gelişimi ya da karakter eğitimi öğretmenin öncelik vereceği bir husus değildir.

Algılayan kişiden bağımsız olarak "şeylerin" gerçek olduğu Realizmin temel görüşü olunca, o zaman kişi için yapılması gereken bu gerçekliğin doğasını uygun tekniklerle keşfetmek olmaktadır.¹¹ Bu nedenle, en uygun teknikler, bilimin denenmiş teknikleri olacaktır; kayaların doğasını keşfetmek için Jeolojinin teknikleri, bitkiler için Botanik'in teknikleri, göksel cisimler için Astronomi'nin teknikleri, insanlar için beşeri bilimlerin teknikleri.

Eğitimde Amaç

Realistlere göre, evren bizden bağımsız olarak var olduğundan ve üzerlerinde çok az denetimimiz olan yasalarca yönetildiğinden bu evrene uyum yapmak için onun hakkında belirli kesin bilgiler elde etmek bir zorunluluk olmaktadır. Eğitim, öğrencinin içinde yaşadığı dünyanın temel fiziksel ve kültürel yapısını tanımasına imkân verecek biçimde ders konusunu merkeze almalıdır. Eğitimin amacı, öncelikle her bir çocuğu kendine özgü, farklı bir kişi yapmak değil fakat fiziksel ve kültürel çevreyle beden ve zihnen uyumlu bir şekilde hoşgörülü ve uyumlu bir kişi olmasını sağlamaktır. Kuşkusuz bu görüş, realistlerin, bireysel yaratıcılığın değerine önem vermediği anlamına gelmemektedir. Whitehead'e göre, tüm doğa yaratıcıdır ve bireysel yaratıcılık evrensel yaratıcı gücün açığa çıkması olmaktadır.¹² Bu nedenle, "uyum"dan bahsedildiğinde, insan doğasında mevcut olan bireysellik, yaratıcılık, merak ve kişisel girişim de söz konusu olmaktadır. İnsanı eğitirken güdülen amaç, o insanı hem kültür hem de uzmanlık alanlarından birinde bilgili ve tecrübeli kılmaktır. Bu gibi kişilerin uzmanlık niteliğindeki bilgileri onlara bir

11 Brown, L.M. General Philosophy in Education, McGraw-Hill Book Company, 1966, s. 76.

12 Kneller, George F. a.g.e., s. 41-42.

başlangıç zemini sağlayacak ve kültürleri ise onlara felsefe kadar derin ve sanat derecesinde yüksek düzeylerin yollarını gösterecektir. Değerli olan zihinsel gelişme“ kendi kendine gelişme”dir. Ve bu da genelde 16 ile 30 yaşları arasında gerçekleşir.¹³ Bir çocuğun zihin eğitiminde en fazla sakınılması gereken şey “hareketsiz (atıl) fikirler”dir: yani, yararlı hale getirilmeden ya da test edilmeden veyahut yeni bireşimlere sokulmadan zihne giren fikirler. “Hareketsiz fikir”lerle eğitim yalnızca yararsız değil aynı zamanda zararlıdır da; “Corruptio optimi, pessima” (en iyinin yaptığı bozukluk, bozukluğun en kötüsüdür). Geçmişte eğitim, bu tür fikirlerle bozulmuştur. Bu nedenledir ki, çok dünya görmüş, öğretimden geçmemiş fakat zeki insanlar orta yaşlarında toplumun en kültürlü kısmını oluşturmaktadırlar. Onlar, bu hareketsiz fikirlerin korkunç yükü altında ezilmemişlerdir. İnsanlığın gelişimine yol açan her zihinsel devrim, hareketsiz fikirlere karşı şiddetli bir protesto biçiminde olmuştur. Eğitim sistemlerindeki bu zihinsel çürüklüğe karşı nasıl korunulabilir? Bu konuda iki öneri ileri sürülmektedir; pek çok konu öğretmeyin’, ve “ne öğretiyorsanız tam olarak öğretin”. Çocuğun eğitiminde yer alacak fikirlerin az sayıda fakat önemli olmasına ve bunların mümkün olduğunca bir sentez içinde sunulmasına dikkat edilmelidir. Çocuk bunları benimsemeli ve gerçek hayatında bunların uygulama biçimlerini anlamalıdır. Çocuk, eğitiminin başlangıcından itibaren keşfetme ve bulma zevkini tatmalıdır.

Geçmişle ilgili bilginin biricik yararı, bizi bugün için hazırlamasıdır. Bugünü gözden düşürmek kadar genç zihinler için zararlı hiçbir şey yoktur. “Bugün”, mevcut olan herşeyi içermektedir; hem geçmiş hem gelecek olduğundan “bugün” kutsal bir topraktır.

Bir fikrin yararlı kılınması demek, söz konusu fikrin, duygular, umutlar, arzular ve düşünceyi düşünceye uyduran zihinsel etkinliklerden oluşan ve hayatımızı oluşturan akışa bağlanmasıdır. Eğitim, bilgiyi yararlı kılma sanatını edinmektir.

Kuramsal fikirler öğrencinin programında her zaman önemli bir uygulama alanı bulmalıdır. Bu, uygulaması çok güç olan bir konudur. Ve eğitimin esas problemi olan, bilgiyi hareketsiz kalmaktan koruma, bilgiyi canlı tutma problemidir. İyi bir disiplinle, sıftaki öğrencilerin kafalarına pompa ile hava doldurur gibi belirli ölçüde hareketsiz bilgi doldurmak her zaman mümkündür. Bir ders kitabını alır, onları bu ki-

13 Whitehead, Alfred North. The Aims of Education and Other Essays, New York: New American Library, 1949, s. 13-26.

taptaki bilgileri öğrenmeye zorlarsınız. Buraya kadar mesele yok. Çocuk, bir denklemi nasıl çözeceğini öğrenir. Ancak çocuğa bir denklemi çözmeyi öğretmenin amacı nedir? Buna verilen geleneksel cevap şudur; zihin bir âlettir, önce onu bilersiniz sonra kullanırsınız; bir denklemi çözmeye gücünü kazanmak, zihni, keskinleştirme işleminin bir parçasıdır. Bu cevaptaki yarı gerçek payı, onun yüzyıllarca yaşatmaya yararıdır. Akıl, cansız bir âlete benzetmek gibi bir kıyasın geçmişte yapılmış olması ve sürekli seçkin kişilerce desteklenmiş olması ona kuşku götürmez bir yetki vermiştir. Ancak bu, eğitim kuramına sokulmuş en tehlikeli, hatalı kavramlardan biridir. Akıl, pasif değildir; alma yeteneği olan ve uyaranlara anında tepki gösteren sürekli bir etkinlik içindedir. Onu keskinleştirip, kuvvetlendirinceye kadar hayatını ertelemek olamaz. Herhangi bir konuyla ilgili her tür ilgi şimdi uyandırılmak durumundadır; öğretimin vereceği zihinsel hayat imkânları ne ise, bunlar şimdi ortaya konulmaktadır. Eğitimin altın yasası budur ve izlenmesi çok güç olan bir ilkedir.¹⁴

Eğitimde mesele, öğrenciye ormanı ağaçlar aracılığıyla göstermektir. Bu nedenle, modern öğretim programının canlılığını ortadan kaldıran konu ilişkisizliği kökünden sökülme durumundadır. Eğitim için tek bir konu vardır, o da bütün görünüşleriyle hayatın kendisidir.

Üniversiteden önceki okul dönemlerinde öğrenci zihnen masanın üzerine eğilmiş durumdadır. Üniversitede ise ayakta durup etrafa bakmalıdır.

Aşamalar Kuramı

Bu kuramın tek temsilcileri Realistler değildir. Ancak buna çok önem vermektedirler. Üç İngiliz filozofu—G.H. Lewis, C. Lloyd Morgan ve Samuel Alexander—“ortaya çıkma”, “belirme” ve “aşamalar kuramı” gibi terimlerin yaygınlaşmasında etkili olmuşlardır.¹⁵

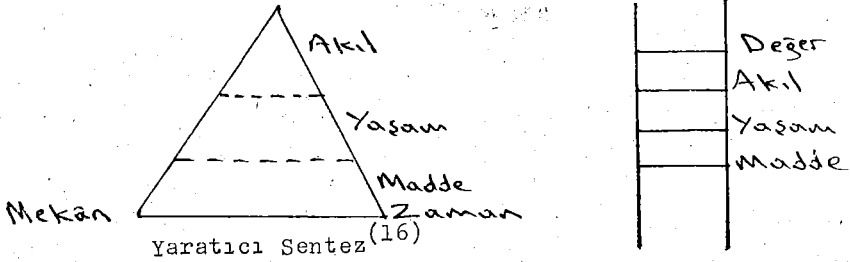
“Ortaya Çıkma” terimi, evrende yeni niteliklerin ya da yeni biçimlerin daha önce varolan biçimler ve niteliklerle açıklanması mümkün olmayan bir şekilde ortaya çıktıkları anlamına gelmektedir. Bir aşamadan, yeni olan başka bir şeye dönüşen “yeni” bir şey gelişmektedir ve böyle sürmektedir. Buna göre, kişiliği ve akli biyolojik süreçlere indirgeyemeyiz, ya da yaşamı, fiziksel ve kimyasal süreçlere dayandıramayız. Burada yeni bir oluşum söz konusudur. Bir sentez oluşmakta ve yeni

¹⁴ Whitehead, Alfred North. a.g.e., s. 13-26.

¹⁵ Titus, Harold H. Living Issues in Philosophy, American Book Company, New York, 1964, s. 250-252.

nitelikler, güçler ya da etkinlikler ortaya çıkmaktadır. Söz gelimi, protonlar ve elektronlar atomlarda düzenlenmekte ve atomlar molekülleri oluşturmak üzere birleşmektedir. Hidrojen ve Oksijen'den "su" ortaya çıktığında, suyu oluşturan bu parçalarda bulunmayan yeni nitelikler belirlemektedir. Canlı maddeyle, başka yeni nitelikler grubu elde etmekteyiz; gelişme, üreme ve duyarlılık gibi. Ortaya çıkan yeni nitelikler önceki unsurların ışığında yeterince yorumlanamaz ve bu ortaya çıkma durumu gerçekleşene kadar ne olacağını kestiremeyiz.

C. Lloyd Morgan'ın görüşünü şu şekillerle gösterebiliriz;

Her bir aşamada yeni bir ilişki durumu vardır. Ama yaşamsız akıl, fizik temelden yoksun "yaşam" yoktur. Madde sistemleri vardır, hayatmadde sistemleri ve gelişimin çeşitli aşamalarında akılı içeren sistemler vardır. Akılın yaşama dayanması gibi, aynı tür ilişki içinde yaşam maddeye dayanmaktadır.

Doğumdan olgunluğa doğru gelişim gösterirken çocukta daha önceki dönemde görülmeyen yeni güç ve yeteneklerin gelişimine tanık oluruz. Aynı şekilde doğada yeni'nin düzenli bir ilerleme ve gelişimi vardır. Yeni'nin bu açıklanmayan ortaya çıkışı doğada bir düzensizlik yaratmaz; aslında doğada düzenli bir yapıcılık bulunmaktadır. Doğa, hâlâ oluşum içindedir.

"Ortaya Çıkma Evrimi", maddeden kalkarak yaşam yoluyla insanda en yüksek yansımasını bulan bilince doğru işlemektedir. Ve daha yüksek olanı daha aşağı olanla yorumlamamaktadır. Çünkü bu, daha yükseği karakterize eden yeni biçimlerin ortaya çıkışının inkarı olur. Doğada, işleyen bir amacın kanıtı olan bir "çekme" vardır. Morgan, Tanrının yaratıcı ve yönlendirici gücünü tanımaktadır ancak bu güçler iç-

16 C. Lloyd Morgan's Emergent Evolution, (New York: Holt, 1923), s. II.

kindir ya da bütünü oluşturan çok sayıda "entite'nin herbirinde bulunmaktadır.

SONUÇ

Pragmatistler "Tecrübe'ye önem verirken, Realistler bu tecrübe-lerin yer aldığı "Dünya'ya önem vermektedirler. İdealistler, birincil gerçeklik olarak "akıl" üzerinde dururken, Realistler akli, dünyayı oluşturan pek çok şeyden yalnızca biri olarak görmektedirler. Olgular yerine, arzu ya da isteklerimizi evrenin merkezi kılma eğiliminden kuşku duymaktadırlar. Bağımsız bir dış dünyaya önem verme doğal bilimlere de uygun düşmektedir. Dikkat, anlayan akla değil anlaşılın gerçekliğe yöneltmektedir. Böylece Realizm, modern bilimin temelini oluşturan objektivizmi (nesnelliği) yansıtmaktadır. Realizm, duygu ve arzularımızdan daha çok akla bağımlıdır; dünyayı, insanların olmasını isteyebileceğinden oldukça farklı olarak keşfetmeye hazırlanmaktadır.

Öğrenci merkezli eğitimden çok "içerik" merkezli eğitime ağırlık vermek realizmin bir özelliği olmaktadır. Sanatta realizm imgeci tutumdan sakınmakta ve kendini gerçek olarak gözlenen nesnenin betimlemesi ile sınırlanmaktadır. Realist, doğa ile uygunluğu amaçlamaktadır; konusunu, somutluğu ve özel ayrıntıları içinde sunmaya çalışmaktadır.

Realizm, bir uçta materyalizm ve bir diğer uçta objektif idealizm arasında konumlanan geniş bir felsefi hareket olarak ortaya çıkmaktadır. Realizmin genel metafizik görüşü hem İdealistlerce hem de Pragmatistlerce eleştiri konusu yapılmaktadır. İdealistler, bilen bir kişiden bağımsız olarak bir nesnenin varlığını kanıtlamanın mümkün olmadığını iddia etmektedirler. William Ernest Hocking'e göre, "insan, yargıladığı kadarını bilir; sorguladığı kadarını yargılar ve daha fazlasını değil. Bilme, eylemdir. Objenin bağımsızlığı, dış ilişkiler gibi doğrulanmayan ilkelere dayalı tutarlı bir sistemin inşa edilemeyeceğine"¹⁷ inanmaktadır.

İdealizme göre Realizm, insanı ve insan yaşamının önemini azaltma eğilimi taşımaktadır.

Pragmatistler de doğa nesnelere tecrübeden bağımsız oldukları iddiasını eleştirmektedirler. Dünya, bilme sürecinden bağımsız değildir; bunların arasına hiç bir çizgi çekilemez. Durum bu olunca, şunu söyleyebiliriz, "Dünya bizim **TECRÜBEMİZDİR.**"

¹⁷ Hocking, William Ernest, *Types of Philosophy*, (3rd. ed., New York: Scribner's, 1959), s. 246, 252-253.

Realizme yöneltilen bu tür eleştirilere verilen cevaplar iki Realistin düşüncelerinde şöyle dile getirilmektedir; Ralph Barton Perry şöyle diyor, "insan aklı içgüdüsel ve alışkanlık olarak gerçekçidir; bu nedenle realizmin kanıtlanmaya, eleştirilere karşı savunulmaya ihtiyacı yoktur." tur."¹⁸ Alfred North Whitehead ise şöyle demektedir; "ortak bir duyu dünyası olmadan, ortak bir düşünce dünyasının nasıl oluşturulabileceğini anlamıyorum."¹⁹

KAYNAKÇA

- Broudy, Harry S. "New Problems and Old Solutions", Studies in Contemporary Educational Thought vol. 40, no. 11, Bulletin of Information, The Kansas State Teachers College of Emporia, November 1960.
- BroAn, L.P. *General Philosophy in Education*, McGraw-Hill Book Company, 1966.
- Drake, Durant. *Essays in Critical Realism*, Peter Smith, New York, 1941.
- Hocking, William Ernest. *Types of Philosophy*, 3rd ed., Scribner's, New York 1959.
- Holt, EdAin. *The New Realism*, Macmillan, New York 1912.
- Kneller, George F. *Introduction to the Philosophy of Education*, John Wiley and Sons, Inc., New York 1966.
- MacMurray, John. *The Philosophy of Communism*, Faber and Faber, London 1933.
- Morgan, C. Lloyd. *Emergent Evolution*, Holt, New York 1923.
- Perry, Ralph Barton. *Philosophy of the Recent Past* Scribner's New York 1926.
- Pratt, James B. *Personal Realism*, New York: Macmillan, 1937.
- Titus, Harold, H. *Living Issues in Philosophy*, American Book Company, New York 1964.
- Whitehead, Alfred North. *The Aims of Education and Other Essays*, New American Library, New York 1949.
- . *Science and the Modern World*, Mentor Books, New York 1948.

¹⁸ Perry, Ralph Barton. *Philosophy of the Recent Past*, (New York: Scribner's, 1926), s. 201.

¹⁹ Whitehead, Alfred North. *Science and the Modern World*, New York: Mentor Books, 1948, s. 131.